

Masteroppgave

Master i Atferdsvitenskap

Juni 2022

Presentasjon av grunnreglene «jeg vet ikke» og «jeg husker ikke»: Avhørers respons på barnets bruk av grunnregelresponser i tilrettelagte avhør av førskolebarn.

Kandidatnavn: Sakana Kirubananthan

Emnekode: MALK5000

Studiepoeng: 30

Fakultet for helsevitenskap

Presentasjon av grunnreglene «jeg vet ikke» og «jeg husker ikke»: Avhørers respons på barnets bruk av grunnregelresponser i tilrettelagte avhør av førskolebarn.

Sakana Kirubananthan

Fakultet for Helsevitenskap – Institutt for Atferdsvitenskap, Oslo Metropolitan

University

MALK5000: Master i Atferdsvitenskap

15 juni, 2022

Sammendrag

Grunnregler er til for å formidle kommunikative forventninger til barnet. Det skal bidra til at barn blir mer informative og bidra til å redusere press ovenfor barna til å svare spørsmål (Earhart et al, 2014). De vanligste grunnreglene er at barnet blir formanet til å snakke sant, korrigering av avhører, «jeg forstår ikke», «jeg vet ikke» og «jeg husker ikke». Barn er pålitelige vitner under forutsetning at avhører velger riktig tilnærming basert på åpne spørsmål og direktives. Earhart et al (2014) så nærmere på avhørers respons i etterkant av barnets «jeg vet ikke» respons. Resultatene viste at avhører ofte ikke aksepterte barnets grunnregelrespons og stilte påtrengende spørsmål i etterkant. Basert på Earhart et al (2014) sin feltstudie skal denne studien undersøke presentasjon og bruk av «jeg vet ikke» og «jeg husker ikke» responser. Formålet med studien er å avdekke hvordan avhører forholder seg til barnets bruk av grunnregelresponsene, og om de følger opp barnet i etterkant. Studien inneholder kvantitativ analyse av transkriberte avhør av barn i førskolealder (3-6 år) utført i Norge (2015-2017). Resultatene viste at barn ofte ble stilt oppfølgingsspørsmål i etterkant av «jeg vet ikke» og «jeg husker ikke» responser, og flere barn endret sine tidligere «jeg vet ikke» og «jeg husker ikke» responser. Dette diskuteres i oppgaven, samt begrensninger barna har knyttet til å gjenkalle minner om påståtte straffbare hendelsen. Avhør av barn er et fagfelt innen kognitiv utviklingspsykologi, og denne studien gir et atferdanalytisk perspektiv på feltet.

Nøkkelord: Førskolebarn, tilrettelagte avhør, grunnregler, atferdsanalyse, kognitiv utviklingspsykologi

Abstract

Ground rules is communicative expectations of children during the interview. The purpose of ground rules is to enlighten the children and help reduce pressure to answer questions if they do not understand or know the answer. These can include the admonition of telling the truth, correcting the interviewer, “I don’t understand, “I don’t know” and “I don’t remember”.

Children are reliable witnesses provided that the interviewer chooses the right approach based on open-ended questions and directives. Earhart et al (2014) examined the interviewers follow-up after the children’s use of “I don’t know” response. The results showed that the interviewers often did not accept children’s “I don’t know” responses, the interviewer put pressure on the children to answer the question they responded that they did not have. Based on Earhart et al (2014) field study, this study will examine the presentation and use of “I don’t know” and “I don’t remember” responses. The purpose of the study is to examine how the interviewer followed up the children’s use of ground rule responses. This study contains a quantitative analysis of transcribed forensic interviews of preschoolers (3-6 years) performed in Norway (2015-2017). The results indicate that interviewers often asked follow-up questions even though they previously indicated they don’t know or don’t remember. The results showed that a significant proportion of the children changed their initial “I don’t know” and “I don’t remember” responses. This is discussed in the thesis, as well as limitations the children have associated with recalling memories about the alleged criminal incident. Investigative interviews of preschoolers are based on cognitive developmental psychology, and this study provides a behavioral analytic approach to this topic.

Keyword: preschoolers, facilitated forensic interviews, ground rules, behavioral science, cognitive development psychology

Presentasjon av grunnreglene «jeg vet ikke» og «jeg husker ikke»: Avhørers respons på barnets bruk av grunnregelresponser i tilrettelagte avhør av førskolebarn.

Vold og seksuelle overgrep mot barn er et omfattende samfunnsproblem. Det er i dag lagt til flere føringer fra offentlig hold for forebygging og avdekking av overgrep mot barn. Likevel viser tidligere undersøkelser at mange barn og unge blir utsatt for hendelser knyttet til vold og seksuelle overgrep i løpet av barne- og ungdomsårene (Haftad & Augusti, 2019). Barn som har blitt utsatt for vold og seksuelle overgrep i barndommen, er mer utsatt for negative atferdsendringer, og alvorlige senskader i voksen alder. Overgrep i oppveksten er forbundet med psykiske og somatiske helseplager, forsinkelser i barnets utvikling både språklig og kognitivt (Thoresen & Myhre, 2014). Resultatet fra en nasjonal spørreundersøkelse med data fra 9240 ungdommer i alderen 12-16 år viste at barn og unge fortsatt er dårlig beskyttet mot vold og overgrep (Hafstad & Augusti, 2019). Undersøkelsen viste at 19% av respondentene har vært utsatt for fysisk vold i oppvekstårene, 4 % oppga at de hadde blitt utsatt for alvorlig fysisk vold minst én gang. Videre viste undersøkelsen til Hafstad og Augusti (2019) at 6% hadde opplevd noen form for seksuelle overgrep i løpet av oppveksten.

Barn i førskolealder (3-6 år) er en sårbargruppe for eksponering av vold og seksuelle overgrep. Det er ingen publiserte prevalensstudier av vold og seksuelle overgrep mot førskolebarn, men Thoresen og Myhre har gjennomført en prevalensstudie hvor de samlet data fra voksne respondenter. Thoresen og Myhre (2014) fant at 30% av deltakerne (n=4500) i alderen 18-75 år hadde opplevd vold gjennom oppveksten, og av dem foregikk 31% av overgrepene i førskolealder. Årsaken til at det kan være vanskelig å avdekke vold og seksuelle overgrep mot førskolebarn er sammensatt. I de fleste tilfeller foreligger det sjelden fysiske bevis annet enn barnets og den mistenktes forklaringer. Dersom det ikke foreligger tekniske

bevis eller en tilståelse, vil barnets vitneforklaring ofte være det som står sentralt, samt kvaliteten på avhøret (Langballe, 2007).

Omtrent halvparten av anmeldte saker som omhandler overgrep mot barn henlegges på grunn av manglende bevis, foreldelse eller andre forhold (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet [Bufdir], 2021). Å gjennomføre avhør av barn, særlig førskolebarn er utfordrende, da barn er svært forskjellige og alle har ulike måter å uttrykke seg på. Barn vil ha behov for tilpasninger som står i tråd med deres utviklingsnivå og forutsetninger, men spesielt hos de yngste blir effekten av manglende tilrettelegging mer omfattende enn for de eldste. I aldersspennet 3-5 år foregår det store kognitive utviklinger i forbindelse med språk og hukommelse. De mangler ferdigheter til å kunne hente frem informasjon fra minnet (Gamst, 2017).

I løpet av førskolealder tilegner barn seg en forståelse av at en handler ut ifra egne ønsker og oppfatninger. Det utvikles etter hvert også en forståelse for at atferd er et middel for å oppfylle egne ønsker og behov i lys av deres egne forestillinger og forventninger. Videre utvikler barn en forståelse av at mennesker undergraver sine egne behov og ønsker slik at barn ofte kan handle ut ifra feilaktige oppfatninger eller forventninger (Flavell, 2004). Noen barn er avhengig av støtte og hjelp til å strukturere fortellingen sin. For å maksimere bevisstyrken i barnets vitneforklaringer bør avhøret foregå med minimal påvirkning av avhører (Langballe, 2007). Førskolebarn er lett påvirkbare og enkelte spørsmålstyper bør unngås. Ceci og Bruck (1995) forsket på hvordan mulig ledelse under et avhør påvirker barnets vitneforklaring. Studien viste at barn i alle aldre kan gi feil informasjon når de blir utsatt for ledende spørsmål, selv om det er snakk om personlige og betydningsfulle hendelser knyttet til egen kropp (Bruck & Ceci, 1995). Ifølge Bruck og Ceci (1999) er elementer som ledende spørsmål, gjentakelse av spesifikke og ledende spørsmål og gjentakelse av feil informasjon som

karakteriserer ledende barneavhør. Barnets pålitelighet og evne til å gjenkalle minner kan derfor påvirkes av avhørerens verbale atferd samt barnets utviklingsnivå (Langballe, 2007). De aller minste kan ha vansker å se sin verden som unik for en selv, og adskilt fra avhørerens verden (forståelse). Dersom barnet ikke vet at avhører ikke har tilgang på samme kunnskap som barnet selv, vil barnet være ekstra utsatt ved ledende spørsmålsformuleringer. Det er ikke før i tre-fire årsalderen barn utvikler *Theory of Mind* at barn får en forståelse av at andre har et sinn (Flavell, 2004).

Dette er viktig å framskaffe riktig og nok informasjon om hendelsesforløpet. Barn vokser opp med ulike forventninger fra voksne, og de er vant til å svare på spørsmål. En avhørssituasjon kan ha likhetstrekk med en «testsituasjon» fra barnehage hvor barnet forsøker så godt det kan å svare «riktig» framfor å ikke svare (som «jeg vet ikke» eller «jeg husker ikke»). Hvis barn har negative erfaringer med spørresituasjoner som for eksempel ved å svare feil eller bli tvunget til å svare, kan dette øke sannsynligheten for at barnet i senere spørresituasjoner gjetter svaret eller at han/hun svarer på et spørsmål det ikke har informasjon om. (Blades, & Spencer, 2000).

Bjugn-saken på 90-tallet var et resultat av ledende og lukkede spørsmålsformuleringer, som skapte stor debatt blant annet om avhørsmetodikken til politiet. I etterkant av denne saken ble det avdekket en rekke feil på grunn av manglende kunnskap. Konsekvensene av avhør av lav kvalitet medførte alvorlige konsekvenser. Barnets vitneforklaring var preget av spørsmålsstillingen i avhøret. Grunnet ledende spørsmålsformuleringer og økt press ovenfor barna som vitnet resulterte i at uskyldige mennesker ble mistenkt (Kringstad, 1997). De siste 20 årene har forskning og praksis endret synet på barn som vitner. Mye forskning viste at små barn kan være pålitelige vitner forutsatt at avhører strukturerer avhøret på en god måte (Johnson et al, 2015). Med riktige og konkrete spørsmålsformuleringer fra avhører kan en bidra til at selv de yngste barna kan snakke fritt fra hukommelsen, samt holde fokus (Hershkowitz et al., 2012,

Lamb, 2007). Dette kan hjelpe barnet med å gjenfortelle opplevelser på en riktig måte (Henderson et al., 2020). De fleste barn som har nådd et visst utviklingsnivå er pålitelige vitner, derfor kan barnets evne til å fortelle være relatert til avhørers evne til å gjennomføre avhøret etter forskningsbaserte anbefalinger (Lamb, 2007).

Både nasjonale og internasjonale retningslinjer anbefaler at avhører bruker åpne og fokuserte spørsmål når de framskaffer barnets forklaring, da dette øker påliteligheten til forklaringen (Langballe, 2011). Baugerud et al (2020) studerte forskjellige spørsmålstyper i sekvensielle avhør av førskolebarn. Det finnes få studier hvor man studerer barnets responser, det er derfor et behov for å se på effekten av metoder og strategier som bidrar til at barn gir mer sammenhengende og bedre forklaringer. Selvbiografiske minner avhenger av faktorer som barnets språkferdigheter og kognitiv utvikling (Bauer & Fivush, 2010). Forskning viste at bruk av spørsmålstyper slik som åpne spørsmål og åpne fokuserte spørsmål når det kommer til de yngste barna, gjør at barna klarer å formidle selvbiografiske erfaringer over lengre tid. (Langballe & Davik, 2017). Åpne spørsmål medfører økt kvalitet og kvantitet på barnas responser (Baugerud et al, 2020).

Åpne spørsmål er spørsmål som er anbefalt for å invitere til frie narrativer fra barnet og kan gi konkrete svar (Eksempel «Fortell meg hva som har skjedd»). Fokuserte spørsmål er spørsmål hvor avhører griper tak i noe barn har brakt på bane og bygger videre på detaljen («Fortell meg mer om dette»). Det er anbefalt å unngå bruk av direkte spørsmål som ja/nei («Ba pappa deg om å holde det hemmelig?»), spørsmål med svaralternativer og ledende spørsmål (Baugerud et al, 2020). Spørsmål med svaralternativer kan tvinge barnet til å velge enten det ene eller det andre svaret (eks: «var du der det skjedde eller ikke?»). Ledende spørsmål kjennetegnes ved at det ligger en forventning om at svaret stemmer overens med avhørers antagelser, og leder barnet i en bestemt retning (Gamst, 2011; Lamb et al, 2007). Forskning viste at bruk av lukkede og ledende spørsmål øker sannsynligheten for at barnet

oppgir feilinformasjon (Brown et al, 2013; Johnson et al., 2015; Lamb et al., 2003). Det er mer sannsynlig for at barnet endrer tidligere respons når de blir stilt et direkte spørsmål gjentatte ganger, da de aller yngste barna kan ha en tendens til å anta at deres opprinnelige svar var feil fordi avhører gjentok spørsmålet (Bruk, 2002). Det kan i tillegg ha en negativ innvirkning i hvilken grad barnets vitneforklaring oppfattes som pålitelig. Direkte spørsmål kan derimot brukes for å framkalle flere detaljer av barnets forklaring av en hendelse, eller for å oppklare uklarheter som for eksempel ved å stille HV-spørsmål (hvem, hva, hvor) (MacLeod, Gross, & Hayne, 2016).

I Norge gjelder forskriften om tilrettelagte avhør når personen er et barn under 16 år eller sårbare personer (Forskrift om tilrettelagte avhør, 2015, § 2). Avhørene foregår på et av Barnehusene i landet, og gjennomføres av spesialutdannede politi. For å kunne gjennomføre tilrettelagte avhør av barn krever det tre års utdanning som politi samt tre års erfaring som etterforsker og gjennomført minst 30 avhør i løpet av de tre årene (Politihøgskolen, 2019). Avhørsmetoden som benyttes er SI-modellen (Sequential interview) som er en forskningsbasert anbefaling. SI-modellen er en forlengelse av EFI (Extended Forensic Interview) som ble utviklet etter kunnskapen om at førskolebarn trenger mer tilrettelegging under avhør etter enkelt barnets behov. Barnets alder og kognitive- og språklige ferdigheter blir tatt hensyn til, og justeringer tilpasset barnet underveis i avhøret skal gjøre det lettere å gjennomføre kvalitativ og kvantitativ gode avhør (Baugerud et al, 2020).

Strukturen til SI-modellen er fleksibel og er delt inn i faser, som gir avhører mulighet til å legge inn flere pauser hvis det er behov for det. Den første fasen er en forberedelsesfase hvor det foregår innhenting av informasjon om barnet og den påståtte straffbare handlingen. Informasjon om barnet innhentes i forbindelse med kontaktetablering og rapportbygging, som kan bidra til å øke barnets evne til fri fortelling under avhøret. (Langballe og Davik, 2017). Det stilles åpne spørsmål for å vurdere barnets evne til å svare på spørsmål, og tilrettelegge

for at åpne spørsmål og oppfølgingsspørsmål skal benyttes videre. Det bør være få ja/nei spørsmål og avhører bør unngå bruk av ledende spørsmål (Baugerud et al, 2020). I denne fasen blir barnet også gitt instruksjoner og formidlet hva som forventes av barnet. I den andre fasen blir barnet introdusert for hovedtema for avhøret, og her bør avhører gripe tak i detaljer hvis barnet nevner overgrep eller annen relevant informasjon. Oppfølgingsspørsmålene bør være åpne, og direkte spørsmål i etterkant av barnets narrative beskrivelse for å forlenge barnets forklaring eller bekrefte informasjon barnet allerede har nevnt. På den måten kan avhører få mest mulig informasjon om påståtte straffbare hendelsen. I den tredje fasen blir barnet stilt spørsmål på bakgrunn av juridiske representanter, hvor det også er anbefalt at barnet å bruke åpne, men kan benytte lukkede og direkte spørsmål om noe barn har sagt tidligere.

I første fasen blir barnet presentert for grunnregler (GR), også kalt intervju instruksjoner som blir gitt av avhører som spesifiserer forventinger til barnas verbale responser til substansielle spørsmål (informasjon relatert til straffbare forhold barnet mistenkes utsatt for) (Earhart et al, 2014). Hensikten med grunnregler er å redusere effekten av at barn svarer på ledende eller lukkede spørsmål fra avhører (Earhart et al, 2016). Formaningen av barnet om å snakke sant er den eneste grunnregelen som er lovpålagt ifølge forskriften § 10 jf. Straffeprosessloven § 128. De andre grunnreglene er anbefalinger dersom det er behov for det. Newlin et al, (2015) anbefalte bruk av grunnregler, og var opptatt av at barn skal informeres om hva som forventes i forbindelse med avhøret. Det er viktig å formidle grunnregler etter den enkelte barnets alder og dens utviklingsnivå slik at presentasjonen blir forstått av barnet (Newlin et al, 2015).

Ifølge Earhart et al (2016) anbefales det bruk av seks grunnregler i undersøkende intervjuer av barn; (1) instruksjoner til å fortelle sannheten (2) følge opp med trenings spørsmål for å se om barnet faktisk forstår hva det innebærer å snakke sant (3) instruksjoner på å si «jeg

vet ikke» når barnet ikke vet svaret (4) instruksjer på å si «jeg forstår ikke», hvis barnet ikke forstår (5) instruksjer på å «korrigere avhører» hvis det blir sagt noe som ikke stemmer (6) gjøre barnet oppmerksom på at hvis et spørsmål blir gjentatt, at det ikke betyr at tidligere svar er feil. Gamst (2011) hevder at jo mer vi informerer barnet, lytter til de og tar de på alvor, jo bedre beslutninger kan foretas på bakgrunn av barnets informasjon. Det er viktig at barnet får delta i egen sak gjennom samtaler og avhør. Hensikten med SI-modellen og grunnregler er at barnets narrativ ikke skal være påvirket av dårlige spørsmålsformuleringer (lukkede/ledende), press fra avhører og at de ikke skal føles seg usikker på avhører. Det er en ujevn relasjon mellom avhører og barnet, og ved bruk av grunnregler kan en få jevnet ut relasjonen ved at barnet blir gjort oppmerksom på at det er barnet som styrer avhøret (Gamst, 2011).

Per i dag finnes det ingen publiserte studier med data fra norsk avhørspraksis av presentasjon og bruk av grunnregler. I Norge har vi to avhørsprotokoller (SI og Den dialogiske avhørmetoden) som anbefaler bruk av grunnregler i avhør med barn, men det mangler forskning på om avhører følger disse anbefalingene når de gjennomfører tilrettelagte avhør av barn (Fessinger, et al 2020). Fessinger et al, (2020) undersøkte hvor mange av grunnreglene som presenteres, trening av disse og barnets responser på treningsspørsmål. Feltstudien var basert på 242 avhør hvor alle sakene omhandlet mistanke om seksuelle overgrep av barn i alderen 4-12 år. Barna ble delt inn i aldersgrupper på 4-6, 7-9 og 10-12 år. Bakgrunnen for studien var at etterforskere ofte kan vike fra anbefalte avhørsprotokoller basert på egne vurderinger av det enkelte barnets behov. Presentasjon av grunnregler varierer derfor ofte ut ifra intervjupersonene. I denne studien ble det benyttet MOGP (*memorandum of good practise*) som avhørsmetode. Fessinger et al, (2020) hevdet at det var viktig å undersøke etterforskernes strategier og teste disse for å forstå effekten. Intervjuerne fulgte anbefalingene om presentasjon av grunnregler i fire av fem avhør, men resultatene viste at presentasjon varierte betydelig etter alder. Resultatene viste at det ble presentert færre

grunnregler hos de yngste, i tillegg fikk de yngste flere oppfølgingsspørsmål enn de eldste barna. De yngste barna mestret treningsspørsmålene dårligere enn de eldre barna. Resultatene antyder at etterforskerne tok egne vurderinger av effekten av grunnregler hos de yngste barna. (Fessinger et al, 2020)

En eksperimentell studie gjennomført av Danby et al (2015) viste at deltakerne kun hadde nytte grunnregelpresentasjonen «jeg vet ikke», og opplæringen ikke påvirket de andre grunnreglene. Danby et al, (2015) hevdet videre at barn under ni år kun hadde nytte av «jeg vet ikke» regelen, og at de andre grunnreglene var for omfattende. Denne studien underbygger funnene i Fessinger et al (2020) da de yngste ofte kan ha vanskeligheter med å forstå implementeringen av grunnregler, og var grunnen til at flere av etterforskerne valgte å ikke presentere flere av grunnreglene i studien til Fessinger et al, (2020). I motsetning til Danby et al (2015) fant Earhart et al (2014) at det ikke var en sammenheng mellom presentasjon og bruk av grunnregelen «jeg vet ikke».

Studien til Earhart et al, (2014) besto av 76 avhør av barn i alderen 4-13 år. Alle avhørene ble gjennomført av politietterforskere fra 13 ulike politidistrikt i England og Wales mellom 1994-1997. I noen av intervjuene (n=28) ble «jeg vet ikke» grunnregelen presentert, og i resterende avhørene (n=38) ble det ikke presentert. 78% av barna var jenter. Earhart et al (2014) hevdet at tilrettelagte avhørsprotokoller anbefalte bruk av grunnregler uten å ha bevis på at det var effektivt å oppfordre barn til bruk av «jeg vet ikke» grunnregelen. Formålet med studien var å teste hypotesene (1) presentasjon av grunnregelen «jeg vet ikke» ville øke sannsynligheten for at barnet brukte grunnregelen (2) Avhører aksepterte «jeg vet ikke» responser som legetime responser (Earhart et al, 2014).

Det var også forventet at barnet som ble introdusert grunnregelen for ville unngå å gjette svaret på spørsmålet de ble stilt, i tillegg til at det var mindre sannsynlig at barna svarte hvis avhører fortsatte å stille spørsmål om det samme tema de allerede hadde svart «jeg vet

ikke» på (Earhart et al, 2014). I studien ble «jeg vet ikke» responser kodet som alle utsagn hvor barnet ikke visste svaret (eks: «jeg husker ikke», «jeg forstår ikke» ol.) Avhørers respons på barnets bruk av «jeg vet ikke» responser ble undersøkt ved å se på om avhører aksepterte eller ignorerte barnets grunnregelresponser. Aksept ble kodet når avhører gikk videre i avhøret eller når barnet ble stilt spørsmål om noe annet han/hun hadde nevnt tidligere i avhøret. Ikke aksept ble kodet når avhører ignorerte barnets «jeg vet ikke» respons og fortsatte å stille spørsmål om samme tema eller gjentok samme spørsmål (Earhart et al., 2014).

Earhart et al (2014) sine resultater viste at avhører avviste barnets «jeg vet ikke» responser i 30% av tilfellene. I 69% av tilfellene ble barna stilt ledende spørsmål i etterkant av avhører sin avvisning av barnets bruk av «jeg vet ikke» responser. Funnene av studien viste at vesentlig andel (81%) av barna endret sitt tidligere svar og oppga informasjon som det opprinnelig ikke hadde de gangene avhører ignorerte barnets «jeg vet ikke» responser. Videre viste resultatene at det ikke var sammenheng mellom presentasjon av «jeg vet ikke» grunnregelen og bruk av «jeg vet ikke» responser til substansielle spørsmål.

Siden midten av 1990-tallet har det vært et stort fokus på kvalitet i avhør av barn, og mye forskning er gjort siden dette. Derfor er Earhart et al (2014) sin studie fra 1990-tallet i liten grad være representativt for dagens praksis fra avhører sin side. Dette fremhever viktigheten av å gjennomføre nasjonale feltstudier om bruk av grunnregler i tilrettelagte avhør av barn i Norge. Grunnregler er viktige lovkrav i tilrettelagte avhør (Forskrift om tilrettelagte avhør, 2015, § 10), og det er viktig å se på sammenheng mellom forskningsbaserte anbefalinger og praksis. Avhørers rolle i straffesaker som omhandler barn er også viktig å belyse og som det finnes lite forskning på.

Resultater fra tidligere studier om bruk av grunnregler er med på å belyse viktigheten av grunnregler i møte med juridiske krav og forhindring av negative effekter av avhør av lav

kvalitet. Lav kvalitet på avhør er avhør hvor barnet blir utsatt for press eller at avhøret preges av ledelse. Denne studien undersøkte om anbefalingene om presentasjon av grunnregler blir fulgt, og hvorvidt dette bidro til at det økte sannsynligheten for at barna benyttet seg av grunnregelresponsene til substansielle spørsmål. Samtidig så studien på om avhørers oppfølging i etterkant av barnets «jeg vet ikke» og «jeg husker ikke» responser førte til at barnet endret sitt opprinnelige svar og ga utfyllende informasjon og om barna opprettholdt sine «jeg vet ikke» og «jeg husker ikke» responser. Som følge av problemstillingen er det utarbeidet hypoteser.

På bakgrunn av funnene og beskrivelsene (aksept/ikke aksept) til Earhart et al (2014) testet denne studien hypotesene (1) presentasjon av grunnreglene «jeg vet ikke» og «jeg husker ikke» øker ikke sannsynligheten for barnas bruk av grunnregelresponsene (2) I etterkant av avhørers ikke-aksept av «jeg vet ikke» og «jeg husker ikke» responser vil vesentlig andel av barna gi avhører substansiell informasjon som det opprinnelig sa de ikke visste eller husket. I læreplanen som benyttes i videreutdanningen innen tilrettelagte avhør av barn under 16 og sårbare individer skal avhør gjennomføres etter gjellende anerkjente metoder. Det er anbefalt at grunnregler presenteres der det kan være til nytte på bakgrunn av forskningsbaserte og erfaringsbaserte anbefalinger (Politihøgskolen 2019). På bakgrunn av dette er det forventet å finne at (3) avhører presenterer grunnreglene «Jeg vet ikke» og «jeg husker ikke» i tilrettelagte avhør av barn og (4) Avhører aksepterer barnas «jeg vet ikke» og «jeg husker ikke» responser som legitime responser. I tråd med forskriften § 10 jf. Straffeprosessloven § 128 forventes det at avhørere i Norge etterlever norsk lov og at (5) Formaning om å snakke sant blir presentert i alle tilrettelagte avhør av barn.

Relevans for atferdsanalyse

Avhør av barn og forskning rundt dette baserer seg på barns utvikling, og har sine røtter innen kognitiv utviklingspsykologi. For at barn skal kunne formidle selvbiografiske

minner og gi detaljerte beskrivelser av tidligere hendelser, må barnet ha nådd et visst nivå av kognitiv og verbal utvikling (Lamb et al, 2007). Atferdsanalysen forholder seg til observerbar atferd, og studerer atferden sett i sammenheng med miljøet den forekommer i (Catania, 2013). Hukommelse studeres på samme måte som annen atferd (Palmer, 1991). Det å huske er noe som foregår på innsiden av barnet, og derfor må atferden som foregår under «huskingen» legges til grunn for analysen. Ved hjelp av atferden som fant sted under påståtte overgrep kan barnet gjenkalle minner fra hendelsen. Når noen sier de husker noe, gir de verbale rapporter ved at de snakker. På samme måte kan mennesker *tact* tidligere hendelser (Catania, 2013). Når noen *tact* beskriver de relasjonen mellom omgivelsene og atferden. Å *tact* hendelser er en form for verbal atferd at det å huske knytter seg til en bestemt atferd. Det kan skje ved at en benevner og beskriver bestemte atferd, på den måten kan en beskrive tidligere atferd eller hendelser i ettertid (Skinner, 1976). Barn trener på å beskrive eller *tact* miljø-atferd i ung alder, og når de utvikler et beskrivende språk lærer de å gjøre dette uavhengig av regelgiveren (Hayes et al, 2004).

Ifølge Skinner (1976) er atferd som er under kontroll av verbal stimuli, det som kalles for regelstyring innenfor atferdsanalysen. I denne studien kan regelstyrt atferd observeres fra både barnet og avhørerens perspektiv. Avhører har fått instruksjoner på å følge retningslinjer og krav til hvordan de skal gjennomføre avhør av barn, og denne type regelfølgning er definert som *tracking*. Det kan sees på som en oppskrift som følge av regler knyttet til deres stillingsbeskrivelse (Hayes et al, 2004). Stillingsbeskrivelsen og instruksene spesifiserer konsekvensene av atferden. Avhørers regelfølgning forsterkes av naturlige konsekvenser. Reglene, lovene og beskrivelsene spesifiserer verbale atferden til avhører, og kontingensene opererer som følge av instruksene (Catania, 2013).

Regler er verbal atferd som formes av forsterkningsbetingelser den forekommer under. Det er enklere å påvirke andres atferd med verbal atferd enn det er å la kontingenser

forme atferden. Dersom reglene som formidles er presise og detaljerte kan de med fordel frembringe ønsket atferd hos individer som ikke er kjent med kontingensene som ofte er nødvendig for at regelen skal kunne utvikles (Hayes & Brownstein, 1986). Verbal atferd er atferd som forsterkes via andre individer (Skinner, 1976). Barn, spesielt de aller minste er vant til å få og følge instruksjoner fra foreldre, da barn har mindre selvkontroll. Selvinstruksjon handler om at en kjenner en regel som beskriver hensiktsmessig atferd i en bestemt situasjon. (Malott et al, 1984). Planlagte kontingenser som tvang, straff eller andre aversive hendelser ses på som miljøbetingelser som kontrollerer personens selvkontroll (Catania, 1998). Grunnreglene som avhører presenterer kan fungerer som regler/instruksjoner som barnet følger avhengig av barnets læringshistorie. (Palaez, 2013).

Regler kan være etablerende operasjoner. Det avhenger av hva regel spesifiserer. Det å ikke følge regelen kan være en aversiv motiverende betingelse (Malott et al, 1993). Når barnet kommer til avhørssituasjonen som beskriver ulike grunnregler, og barnet bryter regelen kan barnet føle skyldfølelse, nervøsitet, stress og press. Som for eksempel hvis barnet får spørsmål og svarer «jeg vet ikke» eller «jeg husker ikke» kan ytterligere press fra avhører føre til at barnet svarer på spørsmålet barnet opprinnelig svarte «jeg vet ikke» eller «jeg husker ikke» på. Ubehaget kommer umiddelbart og på den måten kan man forklare at direkte konsekvenser styrer atferd har et utfall som ikke kommer umiddelbart. For å unngå ubehaget endrer barnet svaret og regel blir en unngåelsesatferd (Malott et al, 1993).

Under avhøret er atferden til barnet under kontroll av sosialformidlende konsekvenser og regelen sees på som en kommando (Hayes et al, 2004). Omgivelsene lager betingelser for atferden til barnet ved å forsterke regelfølgningen. Hvis barnet har en læringshistorie med sosial forsterkning, som for eksempel av å følge regler, kalles dette pliance. Barnet har lært å gjøre som andre sier og på den måten blir barnet påvirket av avhører når grunnreglene blir presentert. Forsterkning av atferden står sentralt for at barnet skal fortsette å følge reglene.

Forsterkning innebærer at en atferd følges av en stimulusendring som gjør til at lignende atferd øker i fremtiden (Cooper et al, 2020). Det kan komme i form av positiv eller negativ forsterkning, og avhenger av individets tidligere læringshistorie om atferden har blitt forsterket tidligere. Avhører kan på denne måten bidra til at barnet former atferden etter grunnreglene ved at atferden forsterkes. Avhørerens formulering av et spørsmål om tidligere hendelser kan påvirke barnets respons. Regelstyrtatferd kan være hensiktsmessig hvis det brukes som verbal atferd. Den bør beskrive og spesifisere en atferd som er under kontroll av kontingenser, som kan forandres av forutgående verbale stimuli. (Pelaez, 2013).

Metode

Avhør

Denne studien er en del av en større nasjonal feltstudie kalt «Barneavhørsprosjektet», hvor formålet er å avdekke og kartlegge kvaliteten på norsk barneavhørspraksis. Prosjektet finansieres av Justis- og beredskapsdepartementet, hvor målet er å utarbeide et kunnskapsbasert grunnlag for forbedring av dagens avhørspraksis. Datamaterialet som blir brukt i studien er innhentet med godkjenning av Riksadvokaten, Datatilsynet, NSD, Rådet for taushetsplikt og politidirektoratet. Materialet består av transkriberte dialogutskifter mellom avhører og barn som gjengis ord for ord. Avhørene har blitt gjennomført i henhold til SI-modellen. Prosjektet inneholder et nasjonalt utvalg av saker hvor det foreligger mistanke om vold og seksuelle overgrep mot barn (3-6år). Alle sakene er anmeldt og har gått videre til tiltalebeslutning. Avhørene har foregått på de ulike barnehusene i ulike landets politidistrikter (n=12) i perioden oktober 2015- desember 2017 (N=550). Alle avhørene er blitt utført av spesialutdannede politietterforskere, og gjennomført med sekvensiell avhørmetode. Studentene har kun hatt tilgang til statistikk og fullstendig anonymiserte data i forbindelse med sitt arbeid med masteroppgaven.

I denne studien (n=67) var gjennomsnittsalder på 61 måneder (variasjonsbredde 36-83, Standardavvik på 10,2). 57% var jenter (n=38) og 43% gutter (n=29). Det var totalt 23 spesialutdannede politietterforskere som gjennomførte avhørene, da det kreves for å avhøre barn. Av disse var 91% kvinner (n=21) og 9% menn (n=2).

Utvalget

Det ble valgt ut 67 tilfeldige avhør av doktorgradsstipendiaten som utgjorde datagrunnlaget for aktuelle studien. Det ble benyttet sekvensiell avhørsmetode i alle avhørene. Fire studenter fikk kun tilgang på de substansielle delene av avhørene som var nødvendig for å belyse oppgavens hypoteser. De delene studentene fikk tilgang på var sensurert for all personidentifiserbar informasjon. Substansielle delene av avhørene regnes som spørsmål som omhandler den mistenkte straffbare handlingen som er under etterforskning. I denne studien ble koding begrenset til når barnet benyttet seg av grunnregelresponser til substansielle spørsmål fram til avhører aksepterte barnets respons, og presentasjon av grunnregler. Fasene hadde en variasjonsbredde på 1-5 (median 3, standardavvik 0,88). Dette ble kodet i turns hvor en turn blir definert som et spørsmål fra avhører og barnets respons. Det var et gjennomsnitt på 323 turns (variasjonsbredde 106-609, standardavvik 111). Avhørene ble kodet og analysert i tråd med internasjonale anerkjente analyseprinsipper.

Materialer

Kodede avhør ble registrert i et forhåndsdefinert kodeskjema for statistiske analyser og ble lagt inn i Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) versjon 27. Microsoft Excel 365 ble benyttet for utarbeidelse av tabeller.

Reliabilitet

En student fikk opplæring av doktorgradsstipendiat i kodingsprosedyren for koding av transkriberte avhørene (N=67). 53% av intervjuene (n=36) ble kodet av

doktorgradsstipendiaten, 46% ble kodet av en student (n=31). 20 avhørene (30%) ble kodet uavhengig av hverandre for beregning av Cohens kappa.

En beregning gjort i SPSS viste at kappa verdiene (k) hadde en variasjonsbredde på 0,50 til 1.00. Det ble beregnet inter-rater reliabilitet på ulike områder. På presentasjon av formaningen var (k) 0,94. Implementering av «jeg vet ikke» hadde null forekomst i utvalget som ble benyttet for å beregne reliabilitet, og derfor ble kappa ikke beregnet på disse variablene. For implementering av «jeg husker ikke» var (k) 0,57. For barnets bruk av grunnregelresponser til substansielle spørsmål (k) 0,89 for «jeg vet ikke» og (k) 0,86 for «jeg husker ikke». Cohens kappa verdi (k) for avhørers aksept av barnets bruk av «jeg vet ikke» og «jeg husker ikke» responser til substansielle spørsmål var (k) 0,83 og (k) var 0,92 for avhørers ikke aksept av barnets grunnregelresponser. Cohens Kappa verdi (k) for ikke aksept av barnets opprinnelige svar, og barnet endret svar uten ytterligere informasjon var (k) 0,83 og når barnet endret svar og ga ytterligere informasjon når avhører ikke aksepterte barnets opprinneligere svar var (k) 0,94. Cohens kappa verdi (k) for når barnet opprettholder tidligere grunnregelrespons var 0,66.

Kodingsprosedyrer

Kodeprosedyren ble utarbeidet av doktorgradsstipendiat på bakgrunn av Earhart et al (2014) sine kodeprotokoll av grunnregelbruk og aksept/ikke aksept; om barnet endret tidligere respons og ga utfyllende informasjon eller ikke. Kodeprosedyren innebærer koding av (1) avhørers presentasjon av grunnregler, (2) barnets bruk av grunnregelresponser, (3) avhørers aksept eller ikke aksept av barnets grunnregelrespons og (4) når barnet endret sin opprinnelige respons uten å oppgi utfyllende informasjon og (5) når barnet endret svar og ga utfyllende informasjon.

Presentasjon av grunnregler

Grunnregelen «Snakke sant»: Avhørers formaningen av barnet ble kodet for å vurdere effektiviteten av grunnregelen «snakke sant», og om avhører fulgte retningslinjene for tilrettelagte avhør av barn.

Grunnregelen «jeg vet ikke» ble kodet for å vurdere om barnet fikk instruksjoner om at det er akseptabelt å si «jeg vet ikke» hvis barnet ikke visste svaret. Eks: «Hvis det er noe du ikke kan svare på er det viktig at du sier «jeg vet ikke» i stedet for å gjette svarer».

Grunnregelen «jeg husker ikke» ble kodet for å vurdere om barnet fikk instruksjoner om at det er akseptabelt å si «jeg husker ikke» hvis barnet ikke husket svaret. For eksempel: «Det er viktig at du sier at du ikke husker, hvis du ikke husker svaret på et spørsmål jeg stiller».

Avhørers respons på barnets bruk av grunnregelresponser

Avhørers respons når barna benyttet seg av grunnregelresponser ble kodet som aksept eller ikke aksept. Aksept innebærer at barnets grunnregelresponser «jeg vet ikke» og «jeg husker ikke» ble akseptert som legitime responser. Det ble kodet når avhører gikk videre i avhøret og endret fokus umiddelbart etter at barnet svarte «jeg vet ikke» eller «jeg husker ikke» eller når avhører stilte spørsmål om noe barnet hadde nevnt tidligere i avhøret.

Ikke aksept ble kodet når avhører gjentok et spørsmål eller formulerte samme spørsmål på en annen måte når barnet har sagt at det ikke vet eller husker svaret. Ikke aksept ble også kodet når avhører la ytterligere press på at barnet skal svare eller kom med negative utsagn om barnets evne til å svare selv om barnet opprinnelig svarte «jeg vet ikke» eller «jeg husker ikke».

Barnets produktive og ikke-produktive responser

Barnets responser ble kodet i produktive responser eller ikke produktive responser i etterkant av avhørers aksept/ikke aksept. Produktive responser i denne sammenheng menes at

barnet endret sitt opprinnelige «jeg vet ikke» eller «jeg husker ikke» responser og oppga informasjon som var relevant for påstanden som etterforskes i etterkant av avhørers ikke aksept. Dette ble kodet i to former; barnet endret sitt tidligere «jeg vet ikke» eller «jeg husker ikke» respons uten å oppgi utfyllende informasjon (typisk ja/nei respons), og når barnet endret sitt opprinnelige «jeg vet ikke» eller «jeg husker ikke» respons og oppga utfyllende informasjon («jeg vet ikke, men jeg tror det skjedde før sommerferien.

Ikke produktive responser i denne sammenhengen menes at barnet ikke endret sitt tidligere «jeg vet ikke» eller «jeg husker ikke» respons eller opprettholdt opprinnelig grunnregelrespons («jeg vet ikke/jeg husker ikke»).

Resultater

I 92% av avhørene (n=62) ble barnet formanet til å snakke sant. I 5 av 67 avhør ble ikke barnet formanet til å snakke sant. Som vist i tabell 1 ble av grunnreglene «jeg vet ikke» og «jeg husker ikke» presentert i liten grad. «Jeg vet ikke» grunnregelen ble presentert i 6% av avhørene (n=4), og «jeg husker ikke» ble presentert i 4% av avhørene (n=3). «Jeg vet ikke» responsen ble benyttet totalt 257 ganger og «jeg husker ikke» ble benyttet 107 ganger

Avhører aksepterte barnets «jeg vet ikke» respons i 73% av tilfellene. I 27% av tilfellene ble ikke barnets «jeg vet ikke» respons akseptert av avhører. I 25% av tilfellene opprettholdt barnet «jeg vet ikke» responsen når avhører gjentok spørsmålet eller la press på barnet til å svare, og i 36% av anledningene endret barnets tidligere svar uten å oppgi utfyllende informasjon. Barnet endret svar og ga oppga utfyllende informasjon i 39% av tilfellene i etterkant av avhørers avvisning av barnets grunnregelrespons.

Grunnregelresponsen «jeg husker ikke» ble benyttet totalt 107 ganger (variasjonsbredde på 0-19). I 84% av tilfellene ble «jeg husker ikke» akseptert, og i 16% av tilfellene ble «jeg husker ikke» responsen ikke akseptert av avhører. Ingen av barna opprettholdt «jeg husker ikke» responsen ved ikke aksept. Resultatene viste at når avhører

ikke aksepterte barnets «jeg husker ikke» respons endret barnet sin opprinnelige respons uten å gi utfyllende informasjon i 60% av tilfellene. I 40% av tilfellene endret barnet tidligere sitt opprinnelige svar og oppga ytterligere informasjon. Resultatene viste at ved to anledninger hadde barnet endret responser når avhører ikke aksepterte barnets «jeg husker ikke» respons, men i de to tilfellene svarte barnet på noe annet enn det avhører spurte om.

Diskusjon

Denne studien undersøkte et utvalg av sekvensielle avhør av førskolebarn hvor formålet var å undersøke og kartlegge (1) presentasjon av grunnreglene «jeg vet ikke» og «jeg husker ikke», og (2) hvorvidt presentasjon øker barnets bruk av grunnregelresponser. Videre undersøkte studien om hvorvidt (3) avhører aksepterte barnets grunnregelresponser som legitime responser, (4) om barnet opprettholdt eller endret tidligere svar ved avhørers ikke aksept. I studien ble det sett på om (5) formaningen om å snakke sant ble presentert i alle avhør. Formaning om å snakke sant er det eneste lovpålagte kravet under tilrettelagte avhør av barn (Straffeprosessloven, 2021, §128). Implementeringen av «jeg vet ikke» og «jeg husker ikke» er anbefalt, men avhører avgjør om det skal presenteres eller ikke (Langballe & Davik, 2017).

Formaning av barnet til å snakke sant

I likhet med Earhart et al (2014) sine resultater (98%) ble formaning av barnet presentert i store deler av utvalget i denne studien (92%). Formaning om å snakke sant kan bidra til at barnet forteller sannheten, ved at avhører formidler positive forsterkninger når barnet gir relevant informasjon kan føre til at barnet fortsetter å fortelle. Dette kan bidra til at barnet forteller mer om hendelsen og gi korrekt informasjon. På en annen side kan formaningen av barnet føre til at førskolebarn ofte kan få en forståelse av at det finnes en «fasit» (Flavell, 2004). Spesielt når avhører ikke aksepterer barnets responser eller gjentar spørsmål, som følge av barnets læringshistorie av hvilke forventninger voksne har til barn

(Catania, 2013). I fem av 67 avhør ble ikke formaningen av barnet presentert, noe som ikke støtter hypotesen om at barnet formaneres til å snakke sant i tilrettelagte avhør. Dette kan bety at avhørere ikke etterlever norsk lov, men den høye forekomsten av presentasjon av å snakke sant indikerer at dette er noe avhører bevisst på å innfri. Den høye forekomsten i både Earhart et al (2014) og i dette utvalget kan tyde på at i de resterende avhørene hvor formaningen ikke fant sted, kan skyldes tilfeldigheter som for eksempel at avhører har glemt det.

Presentasjon av grunnreglene «jeg vet ikke» og «jeg husker ikke»

Presentasjon av grunnreglene «jeg vet ikke» og «jeg husker ikke» hadde sjelden forekomst i denne studien som vist i tabell 1, og derfor var det ingen hensikt i å utføre statistiske analyser på disse variablene. Tidligere forskning har vist at etterforskere i for liten grad følger forskningsbaserte anbefalinger som i dette tilfelle kan skyldes det samme (Baugerud et al, 2020). Basert på tidligere forskning kan det tyde på at grunnregler blir presentert på bakgrunn av tilfeldigheter ettersom det er anbefalinger og ikke lovpålagte krav (Fessinger et al 2020; Brubacher et al 2014).

Ifølge resultatene til Fessinger et al, (2020) ble grunnregler presentert avhengig av barnets alder og utviklingsnivå, noe som førte til at de yngste ble presentert færre grunnregler enn de eldre barna. Avhørere tok egne vurderinger basert hva de mente barnet hadde behov for og ikke. Det kan derfor tyde på at etterforskerne i denne studien valgte å ikke presentere flere grunnregler enn formaningen da de så at barnet ikke var gammel nok til å for eksempel forstå forskjellen på «jeg vet ikke» og «jeg husker ikke», da det er snakk om førskolebarn. Avhører kan ha bevisst ikke presentert disse grunnreglene da det kunne ført til at barnet hadde brukt de responsene oftere enn nødvendig da de ikke har en forståelse for hva det innebærer. Noe Brown et al (2019) fant ut av i feltstudien sin var at det var individuelle forskjeller på barns forståelse av grunnregler og bruken av grunnregelresponser, og særlig for de aller minste var det vanskelig å bruke andre grunnregler enn sannhet og «ikke gjett».

I denne studien kan det skyldes tilfeldigheter da utvalget i aktuelle studien var liten, samt at alderen på barna kan ha hatt en innvirkning på hvorvidt det var behov for presentasjon av grunnreglene. Hypotesen knyttet til at grunnreglene «jeg vet ikke» og «jeg husker ikke» blir presentert i tilrettelagte avhør av barn var det få antydninger til, og ble avkreftet.

Barnets bruk av «jeg vet ikke» og «jeg husker ikke» responser

I Earhart et al (2014) ble «jeg vet ikke» grunnregelen presentert i 49% av avhørene, men i denne studien ble den presentert i 6% av avhørene. Som vist i tabell 1 benyttet barna «jeg vet ikke» og «jeg husker ikke» responser i store deler av utvalget tross for at andelen presentasjoner var få. Dette kan være en antydning til at det ikke er en sammenheng mellom presentasjon og bruk av grunnregler, i likhet med funnene til Earhart et al (2014). «Jeg vet ikke» grunnregelen ble presentert i langt færre avhør enn det som har blitt funnet i tilsvarende studier (Bruchacher et al, 2015; Earhart et al. 2014; Danby et al, 2015). Grunnet liten forekomst av presentasjon av grunnreglene «jeg vet ikke» og «jeg husker ikke» var det ingen hensikt i å utføre statistiske analyser. Hypotesen om hvorvidt presentasjon av grunnregler øker barnets bruk av «jeg vet ikke» og «jeg husker ikke» blir derfor avkreftet.

I motsetning til Earhart et al (2014), skilte denne studien mellom «jeg vet ikke» og «jeg husker ikke» responser. Dette ble gjort for å belyse hvorvidt barnets metakognitive ferdigheter er viktig for å forståelsen av bruk av grunnregler (Brubacher et al, 2015). Metakognitive ferdigheter innebærer at barnet kan reflektere over egne tanker og hukommelse, og ha innsikt og gjenkjenne om en har tilgang på informasjonen som blir etterspurt. Dette er ferdigheter som bidrar til at barnet resonnerer om minner i stedet for å svare «jeg vet ikke» eller gjette svaret på refleks (Brubacher et al, 2015).

Coane og Umanath (2019) hevdet at å «ikke huske» handlet om mangel på tilgjengelighet og glemsel, mens det å «ikke vite» handlet om at en aldri har hatt tilgang på informasjonen som etterspørres. Barnet må vite at barnet ikke vet for å kunne svare «jeg vet

ikke», og barnet må kunne vite at det ikke husker for å kunne svare «jeg husker ikke». For førskolebarn er ikke disse metakognitive ferdighetene ferdig utviklet, og dermed fører til at de benytter responser som «jeg vet ikke» og «jeg husker ikke» uten at de forstår betydning av det og/eller når de ikke forstår spørsmålet. Med alderen utvikler barn gradvis sin verbale kapasitet som bedrer evnen til å benytte språket for å formidle sine tidligere hendelser, og forskjellen mellom å vite og huske er enklere for eldre barn å skille enn for de yngste (Fivush, 2011). Det kan være flere grunner til dette og ifølge Earhart et al, (2014) bruker barn en rekke ulike uttrykk for å indikere at de ikke kan gi den forespurte informasjonen. Noen av disse uttrykkene brukes om hverandre da barnet ikke klarer å skille mellom å vite og å huske. Avhørers sin språkbruk er ukjent for barnet. Derfor er det viktig å kunne bli kjent med barnets kognitive evner og språkferdigheter i SI-modellen. Det kan bidra til at barnet benytter seg av færre «jeg vet ikke» og «jeg husker ikke» responser. (Langballe & Davik, 2017).

I Earhart et al (2014) sin studie kom det fram at barn brukte «jeg vet ikke» responsen oftere enn «jeg husker ikke» når de ble spurt om spesifikk informasjon. I noen tilfeller kan det være at barnet tror det husker den påståtte hendelsen, eller detaljer ved hendelsen som avhører etterspør, bare at de enda ikke har lært seg å *tacte* egen atferd (evnen til å beskrive tidligere erfarte hendelser). Noe som kan være at barnet svarer «jeg vet ikke». Det kan også være at de prøver å unngå det da gir en ubehagelig følelse å tenke på det. Dette kan kategoriseres som unngåelsesatferd som barnet etablerer som følge av aversive stimulus, da er det enklere å si «jeg husker ikke» eller «jeg vet ikke» enn å gjenkalle ubehagelige hendelser (Malott et al, 1993)

Avhørers ikke aksept av barnets bruk av «jeg vet ikke» og «jeg husker ikke» responser

Resultatene av denne studien viste i likhet med Earhart et al (2014) at barnets «jeg vet ikke» responser i 27% av tilfellene ikke ble akseptert av avhører. Earhart et al (2014) sine data var fra midten av 1990 tallet, men resultatene viste at 30% av «jeg vet ikke» responsene til

barna ikke ble akseptert av avhører. 16% av barnets bruk av «jeg husker ikke» responser ble ikke akseptert som legetime responser av avhører. Dette peker på manglende etterlevelse av forskningsbaserte anbefalinger hos etterforskerne, og dermed avkreftes hypotesen knyttet til at avhører aksepterer «jeg vet ikke» og «jeg husker ikke» som legitime responser. «Jeg vet ikke» og «jeg husker ikke» responser kan tyde på at barnet ikke forstår spørsmålet, og kan være en årsak til at avhører ikke aksepterer barnets responser. Individuelle forskjeller i barns hukommelse er knyttet til alder, og førskolebarn husker generelt mindre informasjon og kan ofte gi kortere forklaringer av det de husker (Fivush, 2011). Dette kan også være en årsak til at avhører ikke aksepterer barnets «jeg vet ikke» og «jeg husker ikke» responser.

En annen grunn til at avhører ikke aksepterer barnets «jeg vet ikke» og «jeg husker ikke» responser kan være at avhører i forkant kan ha fått informasjon om at barnet vet svaret på spørsmålet som avhører stilte. Avhører kan ha fulgt opp med ledende eller spørsmål med svaralternativer fordi etterforskeren er sikker på at barnet har blitt utsatt for et overgrep, og da kan det være vanskelig å akseptere at barnet svarer «jeg vet ikke» eller «jeg husker ikke». Dette kommer av at etterforskerne har et genuint ønske om å beskytte barnet mot overgrep, også for å kunne styrke bevisene for å få den antatte skyldige skal bli dømt. For at all rimelig tvil skal være til side før man kan dømme en person, er det viktig å få barna til å fortelle mest mulig, og motivasjonen for å avdekke mest mulig av den straffbare påstanden som er under etterforskning er derfor sterk.

I en avhørssituasjon er atferden til avhører under kontroll av ett sett med regler. Denne typen regelstyrt atferd kalles for *tracking* (Hayes et al, 2004). Avhører følger reglene og retningslinjene som står i stillingsbeskrivelsen og videreutdanningen deres. I stillingsbeskrivelsen inngår det at de skal avdekke og få mest mulig informasjon om en påstått straffbar handling. Andre faktorer som lengde på avhørene, hvor lang erfaring avhørene har,

hvilke tanker og meninger avhører har til avhørspraksisen kan være påvirkende faktorer for hvordan «jeg vet ikke» og «jeg husker ikke» blir behandlet.

Det at avhører i større andel aksepterte barnets «jeg vet ikke» responser kan være at «jeg vet ikke» ofte bli brukt for informasjon som ble ansett som usannsynlig å ha. Dermed kan akseptere avhører «jeg vet ikke» responsen og går videre i avhøret eller endrer tema. Når barnet sier «jeg husker ikke» kan det dermed bety at barnet har hatt kunnskapen, og hvis avhører stiller flere spørsmål knyttet til hendelsen kan det trigge hukommelsen til barnet (Coane & Umanath, 2019). Noe som også gjør at barnet er mer utsatt for ytre påvirkning i etterkant av «jeg husker ikke» respons enn «jeg vet ikke» responser, særlig hos førskolebarn. Avhører kan få et inntrykk om at barnet har kunnskapen, men har vanskeligheter med å hente ut informasjonen og dermed ikke akseptere barnets «jeg husker ikke» respons. (Coane & Umanath, 2019).

Barnet endret tidligere «jeg vet ikke» og «jeg husker ikke» responser

I likhet med resultatene til Earhart et al (2014) viste denne studien at i de tilfellene avhører ikke aksepterte barnets opprinnelige «jeg vet ikke» eller «jeg husker ikke» respons endret barnet sitt svar. Et av denne studiens sentrale funn var at flere barn endret sin opprinnelige respons i etterkant av «jeg husker ikke» i motsetning til «jeg vet ikke» respons. Resultatene fra denne studien bekrefter derfor hypotesen om at vesentlig andel av de gangene avhører ikke akseptere barnets «jeg vet ikke» eller «jeg husker ikke» respons endrer barnet sitt opprinnelige svar. Dette understreker viktigheten av at avhører akseptere barnets grunnregelresponser som legitime responser særlig hos førskolebarn. Dette kan skyldes tilfeldigheter knyttet til begrenset utvalg i studien, men også skyldes ledende og lukkede spørsmål hvor avhører viser tydelig at han/hun er ute etter spesifikk respons eller at barnet blir tvunget til å velge mellom to svaralternativer.

For barn er tilrettelagte avhør en uvanlig situasjon, derfor er det viktig at de blir forberedt på hvilken rolle de har i avhøret og at det er akseptabelt å si «jeg vet ikke» for å ikke legge press på at barnet skal svare på spørsmål den ikke kan (Waterman et al, 2000). Fra et atferdsanalytisk perspektiv kan årsaken til at barnet endret sitt opprinnelige svar være følge av å fjerne negativ stimuli. Barnet endrer sin opprinnelige atferd for å fjerne ubehag, som fungerer som unngåelsesatferd (Cooper et al, 2020). Det er derfor viktig at etterforskerne er bevisst på dette, og er varsom med oppfølgingsspørsmål når barna svarer «jeg vet ikke» eller «jeg husker ikke» fordi sannsynligheten er høy for at barnet endrer sitt opprinnelige svar hvis avhører fortsetter å legge press.

Når avhører velger å akseptere informasjon som kommer i etterkant av «jeg vet ikke» eller «jeg husker ikke» responsen bør de stille spørsmål til påliteligheten til barnets forklaring, da den kan være redusert. Årsaken til at barnet endrer sitt opprinnelige svar kan være flere grunner til. Dette kan knyttes opp til barnets tidligere læringshistorie og voksnes forventninger til at barnet skal svare på spørsmål (Catania, 2013). Når avhører aksepterer at barnet endrer respons, vil dette forsterke atferden til barnet som var å endre respons. Som kan føre til at barnet kan få en oppfatning om at han/hun må endre respons hvis avhører ikke aksepterer barnets opprinnelige respons. På den måten kan avhører få informasjon fra barnet og styre retningen i avhøret, og samtidig formidle positive forsterkninger hver gang barnet gir substansiell informasjon. Dette må avhører igjen stille spørsmål til hvorvidt informasjonen som er framkommer er pålitelig eller ikke (Cooper et al, 2020)

Når avhører stiller et direkte spørsmål gjentatte ganger er det større sannsynlighet for at barnet endrer sitt tidligere svar og antar av deres opprinnelige svar var feil (Bruck, 2002). I et avhør styres barnet av sosialformidlende konsekvenser fra avhører (*pliance*), da barnet formanes til å snakke sant samtidig som «jeg vet ikke» og «jeg husker ikke» responsene til barnet ikke blir akseptert av avhører. Når avhører legger press på barnet påvirker det barnet

naturligvis, og det kan være årsaken til at barnet endrer sitt opprinnelige svar. Som når grunnregler blir presentert for barnet som å snakke sant, «jeg vet ikke» eller «jeg husker ikke», og barnet bryter regelen kan det få barnet til å føle skyldfølelse, nervøsitet, stress og press under avhøret. Dette kan i tillegg være misledende for barnet spesielt når barn er vant til at når det å ikke følge en regel er en aversiv motiverende betingelse (Malott et al, 1993). Barnet følger grunnreglene som kommando, og når avhører ikke aksepterer, kan det bidra til at barnet endrer svar. På den måten opprettholdes regelen av sosialformidlende konsekvenser fra avhører.

For førskolebarn kan det være vanskelig det innebærer å vite noe og hvordan en tilegner kunnskap, og dermed anta at informasjon som de nylig ble introdusert for kan være informasjon de tror de har hatt lenge (Flavell, 2004). Barn er opptatt av trygghet, og når avhører gjentar samme spørsmål flere ganger, kan det skape en usikkerhet hos barnet. Det derimot resultatene i denne studien viste at 25% av tilfellene opprettholdt barna sitt tidligere «jeg vet ikke» respons. Noe som støtter at førskolebarn kan være motstandsdyktige mot ledende spørsmål til tross for deres unge alder (Lamb et al, 2007). Dette støtter også påstanden om at førskolebarn er pålitelige vitner (Johnson, 2015).

Begrensninger og videre forskning

Studiens begrensninger er knyttet til størrelsen på utvalget (n=67), om hvorvidt dette er representativt for populasjonen eller ikke. Andre begrensninger ved studien at det kun var deler av avhørene som ble gjort tilgjengelig grunnet personvern, noe som gjorde det vanskelig å si hva som utløste «jeg vet ikke» og «jeg husker» ikke responser hos barnet. Om det var spørsmål som ble stilt gjentatte ganger eller ulike spørsmålstyper som førte til «jeg vet ikke» eller «jeg husker ikke» responser. Resultatene om når barnet benyttet seg av «jeg vet ikke» og «jeg husker ikke» kan også skyldes tilfeldigheter eller at avhører kan ha fått en oppfatning om at barnet ikke forsto spørsmålene som ble stilt. Studenten har kun hatt tilgang til statistikk og

fullstendig anonymiserte data i forbindelse med sitt arbeid med masteroppgaven. Denne studien har avdekket var mulige trender som kan forekomme under tilrettelagte avhør av barn. At barna ofte endrer svar dersom avhører ikke aksepterer barnets opprinnelige «jeg vet ikke» eller «jeg husker ikke» responser, men fortsetter å stille spørsmål om det barnet sa det ikke kunne gi informasjon om. Dette kan bety mulige fare for rettsikkerheten til involverte parter i sakene.

De observasjonene som er gjort er pålitelige observasjoner og kan bidra til videre forskning. Resultatene i følgende studie kan bidra til å belyse at barn i større grad er tilbøyelig for å endre sin opprinnelige «jeg vet ikke» og «jeg husker ikke» respons ved press fra avhører. Funnene i studien kan ha betydning for hvordan barn reagerer på avhørers press, men det kan likevel ikke direkte generaliseres til å gjelde at alle barn utsettes for dette. Rasjonale bak å presentere grunnregler er å forebygge at barnet skal gi feil informasjon til etterforskningen og redusere press ovenfor barna til å svare på noe de ikke kan svare på (Lamb et al, 2007). Resultatet i denne studien kunne hatt andre utfall hvis avhører hadde fulgt anbefalingene om presentasjon av grunnreglene «jeg vet ikke» og «jeg husker ikke» og avhørers aksept av barnets grunnregelresponser. Denne studien sammen med internasjonale studier viser at det ikke har vært en tydelig forbedring i barneavhørspraksisen i Norge.

Videre forskning bør undersøke konsekvenser av at avhører ikke aksepterer barnets opprinnelige «jeg vet ikke» eller «jeg husker ikke» responser til substansielle spørsmål, samt at barn bør få innføring i når barnet bør benytte seg av grunnregelresponsene. Det kan være hensiktsmessig å se på hvilke betingelser som kan bidra til å skape pålitelig avhørssituasjoner, og hvordan avhører og forskningsbaserte anbefalinger fungerer i praksis. Funnene i studien viser at avhørspraksisen ikke har endret seg i noen særlig grad og at resultatet støtter tidligere forskningsfunn (Earhart et al, 2014, Langballe & Davik, 2017, Baugerud et al 2020). Dersom disse resultatene er representative vil denne studien være hensiktsmessig for både Politi og

påtalemyndighet å forholde seg til, at barn ofte endrer svar som følge av at avhører ikke aksepterer deres grunnregelresponser som legitime responser. At barn blir stilt oppfølgingsspørsmål om samme tema som barnet har informert at de ikke har informasjon om, står i kontrast med forskningsbaserte anbefalinger da korrekt innsamling av informasjon er avgjørende for alle involverte parter.

De fleste studiene som er blitt gjennomført, både eksperimentelle og feltstudier har ikke skilt mellom «jeg vet ikke» og «jeg husker ikke» responser. Denne studien kan være en inspirasjon til videre forskning til å skille disse responsene. Til videre forskning kan være hensiktsmessig å bruke et større utvalg, for å kunne si noe om trender kan generaliseres. Tidligere forskning innenfor dette, blant annet Earhart et al (2014) har et utvalg med eldre barn. Det kunne derfor vært hensiktsmessig å utføre lignende studier med førskolebarn slik at det er mulig å avdekke straffeforholdene, og vite at de som blir straffet er de som skal straffes og omvendt. De forskningsbaserte anbefalingene fungerer ifølge Danby et al (2015) hos eldre barn (5-9 år), men hos førskolebarn kunne det være hensiktsmessig å forske på da de ikke har kommet langt i utviklingen, og lett påvirkelige.

Rollen og perspektivet til avhører er derfor avgjørende i tilrettelagte avhør av barn. Det kan derfor være hensiktsmessig å undersøke hvordan avhører oppfatter og gjennomfører teori om til praksis som videre forskning i feltet. Det er ikke utenkelig at kontinuerlig kursing av avhører er nødvendig, da resultatene i denne studien viste at avhører ikke aksepterte barnets «jeg vet ikke» og «jeg husker ikke» responser. Etterutdanning av profesjonelle kan bidra til å skape en illusjon av ekspertise, som kan bidra til en falsk trygghet. Det kan være misvisende hvis avhører oppfatter seg selv som eksperter fordi de har fått opplæring og trening som kreves for å gjennomføre tilrettelagte avhør av barn. Som denne studien viser at det er vanskelig å gjennomføre teori om til praksis da alle barn er ulike og har forskjellige

forutsetninger. Derfor kan denne studien inspirere til å forske på dette feltet fra avhører sitt perspektiv og hvordan avhører kan praktisere teori i tilrettelagte avhør av førskolebarn.

Referanser

- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2022). *Overgrepserfaringer*.
https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Vold_og_overgrep_tall_og_statistikk/sentrene_mot_incest_og_overgrep_i_Norge/overgrepserfaringer/
- Bauer, P. J., & Fivush, R. (2010). Context and consequences of autobiographical memory development [Editorial]. *Cognitive Development*, 25(4), 303–308.
<https://doi.org/10.1016/j.cogdev.2010.08.001>
- Baugerud, G. A., Johnson, M. S., Hansen, H. B. G., Magnussen, S. & Lamb, M. E. (2020). Forensic interviews with preschool children: An analysis of extended interviews in Norway (2015–2017). *Applied cognitive psychology*, 34(3), 654-663.
<https://doi.org/10.1002/acp.3647>
- Brown, D., Lewis, C. N., Lamb, M. E., Gwynne, J., Kitto, O., & Stairmand, M. (2019). Developmental differences in children’s learning and use of forensic ground rules during an interview about an experienced event. *Developmental Psychology*, 55(8), 1626- 1639. <http://dx.doi.org/10.1037/dev0000756>
- Bruck, M., Ceci, S. J., & Hembrooke, H. (2002). The nature of children’s true and false narratives. *Developmental review*, 22(3), 520
 554. [https://doi.org/10.1016/S02732297\(02\)00006-0](https://doi.org/10.1016/S02732297(02)00006-0)
- Ceci, S. J., & Bruck, M. (1993). Suggestibility of the Child Witness: A Historical Review and Synthesis. *Psychological bulletin*, 113(3), 403-439. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.113.3.403>
- Coane, J. H., & Umanath, S. (2019). I don’t remember vs. I don’t know: Phenomenological states associated with retrieval failures. *Journal of Memory and Language*, 107, 152–168. <https://doi.org/10.1016/j.jml.2019.05.002>
- Cooper, J. O., Heron, T. E., & Heward, W. L. (2020). *Applied behavior analysis* (3 ed.).

Pearson Education.

- Danby, M. C., Brubacher, S. P., Sharman, S. J., & Powell, M. B. (2015). The effects of practice on children's ability to apply ground rules in a narrative interview. *Behavioral Sciences & the Law*, 33(4), 446–458. <http://dx.doi.org/10.1002/bsl.2194>
- Dickinson, J. J., Brubacher, S. P., & Poole, D. A. (2015). Children's performance on ground rules questions: Implications for forensic interviewing. *Law and Human Behavior*, 39(1), 87-97. <http://dx.doi.org/10.1037/lhb0000119>
- Earhart, B., Brubacher, S. P., Powell, M. B., Westera, N. J., Goodman-Delahunty, J. (2017). Judges' delivery of ground rules to child witnesses in Australian courts. *Child Abuse & Neglect*, 74, 62–72. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1016/j.chiabu.2017.08.005>
- Earhart, B., La Rooy, D. J., Brubacher, S. P., & Lamb, M. E. (2014). An examination of “don't Know” responses in forensic interviews with children. *Behavioral Sciences & the Law*, 32(6), 746-761. <https://doi.org/10.1002/bsl.2141>
- Earhart, B., La Rooy, D., & Lamb, M. E. (2016). Assessing the quality of forensic interviews with child witnesses. In William O'Donohue and Fanetti, Matthew (Eds.) *Forensic Interviews Regarding Child Sexual Abuse. A Guide to Evidence- Based Practice* (p.317-335). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-21097-1_18
- Fivush, R. (2011). The Development of Autobiographical Memory. *Annual Review of Psychology*, 62(1), 559-582. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.121208.131702>
- Fessinger, M. B., McWilliams, K., Bakth, F. N., & Lyon, T. D. (2021). Setting the ground rules: Use and practice of ground rules in child forensic interviews. *Child Maltreatment*, 26(1), 126-132. <https://doi.org/10.1177/1077559520910783>

- Flavell, J. H. (2004). Theory-of-Mind Development: Retrospect and prospect. *Merrill-Palmer quarterly-journal of developmental psychology*, 50(3), 274-290.
<https://doi.org/10.1353/mpq.2004.0018>
- Flora, S. R. (2004). *The power of reinforcement*. State University of New York Press.
- Gamst, K. T. (2011). *Profesjonelle barnesamtaler – Å ta barn på alvor*. Universitetsforlaget.
- Hafstad, G. S., & Augusti, E.-M. (2019). *Ungdoms erfaringer med vold og overgrep i oppveksten. En nasjonal undersøkelse av ungdom i alderen 12 til 16 år*. (Rapport 4/2019). https://www.nkvts.no/content/uploads/2019/10/Rapport_4_19_UEVO.pdf
- Hansen, A. (2009). Hva er regelstyring og hva hvordan kan vi etablere kompetanse i dette hos barn med lærevansker? *Norsk Tidsskrift for Atferdsanalyse*, 36(1)
- Hayes, S. C. (1989). Rule-governed behavior: cognition, contingencies and instructional control (1. utg.). <https://doi.org/10.1007/978-1-4757-0447-1>
- Helsenorge. (2021). *Vold og overgrep mot barn og unge*. <https://www.helsenorge.no/psykisk-helse/vold-og-overgrep-mot-barn-og-unge/>
- Hershkowitz, I., Lamb, M. E., Orbach, Y., Katz, C., & Horowitz, D. (2012). The development of communicative and narrative skills among preschoolers: lessons from forensic interviews about child abuse. *Child Dec*, 83(2), 611-622.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2011.01704.x>
- Holdsambeck, R., & Pennypacker, H. S. (Eds.). (2017). *Behavioral science: Tales of inspiration, discovery, and service*. Cambridge Center for Behavioral Studies.
- Johnson, M., Magnussen, S., Thoresen, C., Lønnum, K., Burell, L.V. & Melinder, A. (2015). Best Practice Recommendations Still Fail to Resort in Action: A National 10-Years Follow-up Study of Investigative Interviews in CSA Cases. *Applied Cognitive Psychology*, 29(5), 661-668. <https://doi.org/10.1002/acp.3147>

- Kringstad, H. (1997). *Bjugn-formelen*. Tiden Norsk Forlag.
<https://www.idunn.no/doi/abs/10.18261/ISSN1504-3061-1998-05-07>
- Lamb, M. E., Orbach, Y., Hershkowitz, I., Esplin, P. W. & Horowitz, D. (2007). A structured forensic interview protocol improves the quality and informativeness of investigative interviews with children: A review of research using the NICHD investigative interview protocol. *Child Abuse & Neglect*, 31(11), 1201-1231.
<https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2007.03.021>
- Lamb, M. E., Sternberg, K. J., & Esplin, P. W. (1998). Conducting investigative interviews of alleged sexual abuse victims. *Child Abuse & Neglect*, 22(8), 813–823.
[https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(98\)00056-8](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(98)00056-8)
- Langballe, Å., & Davik, T. (2017). Sequential interviews with preschool children in Norwegian Barnahus. In J. Susanna, K. Stefansen, E. Bakketeig & A. Kaldal (Eds.) *Collaborating against child abuse: Exploring the Nordic Barnahus model* (pp.165-183). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-319-58388-4_8
- Macleod, E., Gross, J. & Hayne, H. (2016). Drawing conclusions: The effect of instructions on children’s confabulation and fantasy errors. *Memory*, 24(1), 21-31.
<https://doi.org/10.1080/09658211.2014.982656>
- Malott, R. W. (1984). Rule-governed behavior, self-management, and the developmentally disabled: A theoretical analysis. *Analysis and intervention in developmental disabilities*, 4(2), 199-209. [https://doi.org/10.1016/0270-4684\(84\)90041-7](https://doi.org/10.1016/0270-4684(84)90041-7)
- Malott, R., Whaley, D. L. & Malott, M. E.: (1993): *Elementary Principles of Behavior*. Prentice Hall College Div.
- Newlin, C., Steele, L. C., Chamberlin, A., Anderson, J., Kenniston, J., Russell, A., Stewart, H. & Vaughan-Eden, V. (2015). *Child Forensic Interviewing: Best Practices*. U.S.

Department of Justice.

<https://ojjdp.ojp.gov/sites/g/files/xyckuh176/files/pubs/248749.pdf>

Pelaez, M. (2013). Dimensions of rules and their correspondence to rule-governed behavior.

European journal of behavior analysis, 4(2), 259-270.

<https://doi.org/http://dx.doi.org/10.1080/15021149.2013.11434459>

Politidirektoratet. (2020). *Statens barnehus: Årsrapport 2020*.

<https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/statens-barnehus/arsrapport-statens-barnehus-2020.pdf>

Politihøgskolen. (2019). *Tilrettelagt avhør av barn*. [https://www.politihogskolen.no/etter-](https://www.politihogskolen.no/etter-videreutdanning/etterforskning-kriminalteknikk/tilrettelagte-avhor-barn/)

[videreutdanning/etterforskning-kriminalteknikk/tilrettelagte-avhor-barn/](https://www.politihogskolen.no/etter-videreutdanning/etterforskning-kriminalteknikk/tilrettelagte-avhor-barn/)

Schaaf, J. M., Bederian-Gardner, D., & Goodman, G. S. (2015). Gating out misinformation:

Can young children follow instructions to ignore false information? *Behavioral*

Sciences & the Law, 33(4), 390–406. <https://doi.org/10.1002/bsl.2195>

Straffeprosessloven. (1986). *Lov om rettergangsmåten i straffesaker*. (LOV1981-05-22-25).

Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-05-22-25?q=straffeprosessloven>

Skinner, B. F. (1976). *About behaviorism*. Vintage books.

Teoh, Y.-S., & Lamb, M. E. (2010). Preparing Children for Investigative Interviews: Rapport-

Building, Instruction, and Evaluation. *Applied developmental science*, 14(3), 154-163.

<https://doi.org/10.1080/10888691.2010.494463>

Thoresen, S, & Myhre, M. C. (2014). Vold og overgrep i barndommen. In Siri Thoresen and

Ole Kristian Hjemdal (Eds.) *Vold og voldtekt i Norge; En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv* (Report 1/2014) (pp. 58-70).

https://www.nkvts.no/content/uploads/2015/11/vold_og_voldtekt_i_norge.pdf

Thoresen, S., Hjemdal, O. K., & Myhre, M. C. (2014). Diskusjon. In Siri Thoresen and Ole Kristian Hjemdal (Eds.) *Vold og voldtekt i Norge; En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv* (Rapport 1/2014) (pp. 58-70).

Waterman, A. H., Blades, M., & Spencer, C. (2000). Do children try to answer nonsensical questions? *British Journal of Developmental Psychology*, *18*(2), 211-225.

<https://doi.org/10.1348/026151000165652>

Tabell 1

Implementering og bruk av grunnreglene «jeg vet ikke» og «jeg husker ikke»

Grunnregel	Implementering	Barnets bruk	Variasjons bredde
«Jeg vet ikke»	6%	75%	0-23
«Jeg husker ikke»	4%	48%	0-19

Merknad. Første kolonne fra venstre viser hvilke grunnregler som ble presentert i avhørene.

Andre kolonne viser hvor mange prosent av avhørene «jeg vet ikke» og «jeg husker ikke» grunnreglene ble presentert. Tredje kolonne viser i hvor mange prosent av avhørene barna benyttet «jeg vet ikke» og «jeg husker ikke» responsene. Fjerde kolonne viser variasjonsbredden av antall avhør grunnregelresponsene ble benyttet.

Etisk refleksjonsnotat

Målpersonene i denne studien er førskolebarn (3-6 år). Dette er en sårbargruppe, og derfor er det viktig at rettsikkerheten til barn ivaretas. Studentene har kun hatt tilgang til statistikk og fullstendig anonymiserte data i forbindelse med sitt arbeid med masteroppgaven.

Doktorstipendiaten gikk gjennom avhørene, og sensurerte all personidentifiserbar informasjon og annen informasjon (hvilket politidistrikt/geografiske område, barnets alder, kjønn, navn, og mistenktes navn, alder og relasjon). Delene studentene fikk tilgang til var kun data som var nødvendig for å belyse problemstillingen og hypotesene i studien. Datamaterialet er godkjent og innvilget fra NSD, datatilsynet, Riksadvokaten, Rådet for taushetsplikt og forskning og Politidirektoratet. Det ble gjennomført risiko og sårbarhetsanalyse. Studentene ble gjort kjent med forvaltningsloven §13 om taushetsplikt og fikk beskjed om at informasjon knyttet til avhørene ikke skulle diskuteres med andre personer enn de som var med på studien. Ifølge NESH sine Forskningsetiske retningslinjer har barn krav på beskyttelse og at forskningen på ingen måte skal skade barnets deltakelse var årsaken til at disse tiltakene ble gjort og overholdt. (Bache-Hansen, 2009). Ettersom studentene ikke har tatt del i avhørene, er det vanskelig å si hva som har foregått i de aktuelle avhørene. Det kan foreligge informasjon og kunnskap fra barn som ikke er formidlet eller blitt misforstått av barnet. Denne kunnskapen som har kommet fram i studien kan være til hjelp for politi som skal foreta tilrettelagte avhør av barn. Om man ikke får muligheten til å forstå barnets tanker rundt avhørssituasjonen, kan man likevel forstå deres reaksjoner og atferd, som kan bidra til at man skaper en forebyggende og støttende opplevelse for barna i avhørssettinger.

Godkjenning og personvern

Vedr. godkjenninger og personvern mv. vedr. mastergradsprosjekt knyttet til Barneavhørsprosjektet

Studentene Amra Arifagic, Sakana Kirubananthan, Lisa Andrea Kulen Strømmen og Sarah Mathilde Haukeland har alle jobbet med data tilhørende Barneavhørsprosjektet ved OsloMet. Veiledere er førstelektor/PhD student Rolf Magnus Grung og førsteamanuensis Miriam Sinkerud Johnson

Studentene har jobbet med anonyme og avidentifiserte data. Anonymiseringen er utført av førstelektor/PhD student Rolf Magnus Grung, og godkjenning for å jobbe med disse dataene er gitt ham av Statsadvokaten. Prosjektet er forøvrig godkjent av Statsadvokaten, Rådet for taushetsplikt og forskning, Datatilsynet og NSD.

Studentene er gjort kjent med forvaltningsloven § 13 f om forskeres taushetsplikt.

OsloMet 26. april 2022

Vennlig hilsen

Rolf Magnus Grung

ROS-analyse og NSD referansenummer

Det bekreftes herved at det har blitt gjennomført ROS analyse i barneavhørsprosjektet, refnr: 44867/AMS (NSD). Det påpekes imidlertid at studenten kun har hatt tilgang til statistikk/fullstendig anonymiserte data som endel av arbeidet med sin masteroppgave.

Oslo, 3. juni, 2022

Miriam Johnson
Miriam Johnson
Førstemanuensis

Rolf Magnus Grung
Rolf Magnus Grung
PhD-student/førstelektor

